Cümle Türleri

Çalışma Kâğıdı · 30 Soru · Kolaydan Zora

Ad Soyad _____ Sınıf / No _____ Tarih _____

KONU ÖZETİ

- **Yükleminin türüne göre:** Yüklemi çekimli bir fiil olan cümle **fiil cümlesi** (Usta kubbeyi bitirdi.), yüklemi ek fiil almış ya da almamış isim soylu bir sözcük olan cümle **isim cümlesi**dir (Kubbe görkemliydi. / Avluda kimse yok.).
- **Yükleminin yerine göre:** Yüklemi sonda olan **kurallı**, yüklemi sonda olmayan **devrik**, yüklemi söylenmemiş ve üç noktayla biten **eksiltili** cümle (Bir yanda çekiç sesleri, bir yanda şarkılar…).
- **Anlamına göre: olumlu** – **olumsuz** (-ma/-me, değil, yok); **soru** (mı, kim, ne, nasıl…); **ünlem** (sevinç, şaşkınlık, korku gibi duyguları coşkuyla bildirir). Biçim ile anlam ayrışabilir: "Bilmiyor değilim." biçimce olumsuz, anlamca olumludur; "Kim sevmez baharı?" soru biçiminde ama anlamca olumlu bir yargıdır.
- **Yapısına göre: Basit cümle** tek yargı bildirir, fiilimsi grubu içermez. **Birleşik cümle** bir temel cümle ile ona bağlı yan cümleden oluşur: fiilimsili (girişik), şartlı (-sa/-se), "ki" bağlaçlı ya da alıntı cümleli (iç içe) olabilir.
- **Sıralı cümle:** Virgül ya da noktalı virgülle ayrılmış bağımsız yargılardan oluşur; ortak ögesi varsa **bağımlı**, yoksa **bağımsız** sıralı cümledir. **Bağlı cümle:** Yargılar "ve, ama, fakat, çünkü, ancak, oysa" gibi bağlaçlarla bağlanır.
- **Üslupla ilişkisi:** Kısa ve basit cümleler anlatıma hız ve açıklık; uzun, birleşik ve devrik cümleler akıcılık, ritim ve duygu yoğunluğu kazandırır. Tiyatro diyaloglarında soru ve ünlem cümleleri kişilerin duygu durumunu yansıtır.

KOLAY Isınma Soruları (1–10)

1 Aşağıdaki cümleleri tabloya göre sınıflandırınız (yükleminin türü / yükleminin yeri / anlamı / yapısı).

1. Usta, kubbenin son taşını yerine koydu.
2. Bu köprü yüz yıldır ayakta.
3. Çabuk gel buraya!
4. Taşları kim taşıyacak?
5. Kalfa, işin bitmediğini söyledi.

2 Aşağıdaki cümlelerden hangisi **isim cümlesidir**?

A) Rüzgâr bütün gece esti.
B) Kalfalar sabah erkenden çalışmaya başladı.
C) Mimar planı masaya yaydı.
D) Sarayın bahçesi çok genişti.
E) Çocuklar avluda koşuşuyor.

3 Aşağıdaki cümlelerden hangisi **devrik** cümledir?

A) Bu günü sakın unutma.
B) Bu günü unutmayacağım.
C) Sakın bu günü unutma.
D) Hiç kimse bu günü unutmadı.
E) Unutma sakın bu günü.

4 Aşağıdaki ifadelerin başına doğru ise **D**, yanlış ise **Y** yazınız.

( ) Yüklemi sonda bulunan cümleye kurallı cümle denir.
( ) "Evde kimse yok." cümlesi fiil cümlesidir.
( ) Eksiltili cümlelerde yüklem söylenmez, genellikle üç nokta ile biter.
( ) İçinde fiilimsi grubu bulunan cümleler birleşik cümle olarak değerlendirilir.

5 "Kapıdan girdi, çantasını bıraktı, pencereyi açtı." cümlesi yapısına göre hangi türdendir?

A) Eksiltili cümle
B) Sıralı cümle
C) Basit cümle
D) Şartlı birleşik cümle
E) Bağlı cümle

6 Boşlukları doldurunuz.

a) Yüklemi söylenmeyip okura bırakılan cümlelere ..... cümle denir.
b) "Yağmur yağarsa maç ertelenir." cümlesi yapısına göre ..... birleşik cümledir.
c) Yargıları "ama, fakat, çünkü" gibi bağlaçlarla bağlanan cümlelere ..... cümle denir.

7 Aşağıdaki cümlelerden hangisi **ünlem** cümlesidir?

A) Kubbeyi usta tasarladı.
B) Kubbenin altında bir çeşme var.
C) Ne muhteşem bir kubbe bu!
D) Kubbe kaç yılda bitti?
E) Kubbe henüz bitmedi.

8 Aşağıdaki cümlelerden hangisi **olumsuz** bir cümledir?

A) Kar bütün köyü örttü.
B) Bu yıl köye hiç kar yağmadı.
C) Karlı dağlar uzaktan görünüyordu.
D) Kar yağınca yollar kapandı.
E) Kış bu yıl erken geldi.

9 "Bir yanda çekiç sesleri, bir yanda ustaların türküleri..." cümlesi yükleminin yerine göre hangi türdendir?

A) Bağlı cümle
B) Kurallı cümle
C) Devrik cümle
D) Soru cümlesi
E) Eksiltili cümle

10 Aşağıdaki kurallı cümleyi **devrik** cümleye, devrik cümleyi de **kurallı** cümleye dönüştürünüz.
a) "Usta, çırağına sabırlı olmayı öğretti."
b) "Bekledim seni yıllarca bu kapının önünde."

ORTA Pekiştirme Soruları (11–20)

11 Aşağıdaki cümlelerden hangisi biçimce olumsuz, anlamca **olumlu**dur?

A) Onun yetenekli olduğunu sanmıyorum.
B) Onun yeteneğini hiç bilmiyorum.
C) Ne onu tanıdım ne de yeteneğini gördüm.
D) Onun ne kadar yetenekli olduğunu bilmiyor değilim.
E) Kimse onun yeteneğini fark etmedi.

12 Aşağıdaki cümlelerden hangisi **soru biçiminde** olduğu hâlde bir yargı bildirmektedir (cevap beklenmemektedir)?

A) Kim istemez çocuğunun mutlu olmasını?
B) Toplantı saat kaçta başlayacak?
C) Bu kitabı sen mi aldın?
D) Yarın bize gelebilir misin?
E) Hangi yoldan gideceğiz?

13 Aşağıdaki cümlelerden hangisi yapısına göre **birleşik** cümledir?

A) Duvarları ören ustalar, işin inceliklerini yıllar içinde öğrenmişti.
B) Ustalar sabah geldi ve işe başladı.
C) Duvarlar sağlam, kubbe görkemliydi.
D) Bu duvar çok eski.
E) Ustalar duvarları ördü.

14 "Öyle yorulmuştu ki merdivenleri çıkacak gücü kalmamıştı." cümlesi için aşağıdakilerden hangisi **doğrudur**?

A) Soru cümlesidir.
B) "ki" bağlacıyla kurulmuş birleşik cümledir.
C) Basit cümledir.
D) İsim cümlesidir.
E) Devrik cümledir.

15 Aşağıdaki cümlelerden hangileri **bağlı** cümledir?
I. Rüzgâr dindi ama deniz hâlâ dalgalıydı.
II. Rüzgâr dinince deniz de duruldu.
III. Kapıyı açtı, içeri baktı.

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II D) I ve III E) II ve III

16 "Ustam, 'Taş sabırla yontulur.' derdi." cümlesi yapısına göre hangi türdendir?

A) Şartlı birleşik cümle
B) Basit cümle
C) Bağlı cümle
D) Sıralı cümle
E) İç içe birleşik cümle

17 Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yüklemin türü **ötekilerden farklıdır**?

A) Bekçi büyük kapıyı kapattı.
B) Tüccarlar mallarını odalara taşıdı.
C) Kervansarayın kapısı ağır demirdendi.
D) Kervan akşamüstü kapıya ulaştı.
E) Develer avluda dinlendi.

18 "Mimar, kubbeyi tamamlamak için üç yıl çalıştı; sonunda eserini bitirdi, dinlenmek için kasabasına döndü."
Bu cümleyle ilgili aşağıdakilerden hangisi **yanlıştır**?

A) Fiilimsi grupları içerir.
B) Kurallı cümledir.
C) Olumlu bir cümledir.
D) Ortak ögesi olmayan bağımsız sıralı bir cümledir.
E) Fiil cümlesidir.

19 Aşağıdaki iki basit cümleyi önce **bağlı** cümle, sonra **şartlı birleşik** cümle olacak biçimde birleştiriniz.
"Hava güzel olur. Bahçede çalışırız."

20 Tiyatro diyaloglarında sıkça kullanılan **kısa soru ve ünlem cümlelerinin** metne katkısı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Metni daha resmî ve soğuk hâle getirmesi
B) Bilimsel bilgi aktarması
C) Olayların geçtiği yeri ayrıntılı betimlemesi
D) Anlatıcının varlığını hissettirmesi
E) Kişilerin anlık duygularını ve konuşmanın canlılığını yansıtması

ZOR Düşünme Soruları (21–30)

21 (I) Sabah ezanıyla birlikte ustalar iskeleye tırmandı. (II) Kubbenin son halkası o gün kapanacaktı. (III) Ne büyük bir heyecandı bu! (IV) Aşağıda toplanan kalabalık, başlarını kaldırmış, bekliyordu. (V) Kim tahmin edebilirdi bu anın geleceğini?
Bu parçadaki numaralanmış cümlelerle ilgili aşağıdakilerden hangisi **yanlıştır**?

A) I. cümle fiil cümlesidir.
B) V. cümle soru biçiminde ama bir yargı bildiren devrik bir cümledir.
C) II. cümle isim cümlesidir.
D) IV. cümlede fiilimsi grubu vardır.
E) III. cümle devrik bir isim cümlesidir.

22 Bir yazarın üslubuyla ilgili şu bilgi veriliyor: "Heyecanlı sahnelerde kısa, basit ve kurallı cümleler kullanır; hatıraları anlatırken ise cümleleri uzar, fiilimsilerle dolar, yüklem zaman zaman başa geçer."
Bu bilgiye göre yazarın hatıraları anlattığı bölümlerden alınmış olabilecek cümle aşağıdakilerden hangisidir?

A) Kapı açıldı. İçeri biri girdi. Herkes sustu.
B) Tren kalktı.
C) Silah sesi duyuldu.
D) Unutamam o kışı, babamın titreyen elleriyle sobaya attığı son odunun çıtırdayışını dinlediğimiz geceyi.
E) Koştum. Düştüm. Kalktım.

23 "Ne yaparsan yap, bu işi yarına bırakma."
Bu cümleyle ilgili aşağıdakilerden hangileri **doğrudur**?
I. Fiil cümlesidir.
II. Şartlı birleşik cümledir.
III. Soru cümlesidir.

A) Yalnız I B) Yalnız III C) I ve II D) I ve III E) II ve III

24 Aşağıdaki cümlelerin hangisi yapı bakımından ötekilerden **farklıdır**?

A) Çalışmayı bitiren ustalar dinlendi.
B) Ustalar çalıştı, kalfalar taş taşıdı.
C) Ustalar çalışırken kalfalar taş taşıyordu.
D) Taş taşıyan kalfalar yorulmuştu.
E) Ustaların çalıştığını herkes biliyordu.

25 Tiyatroda geçen bir tartışma sahnesi için aynı duyguyu (öfke) biri **ünlem**, biri **soru**, biri **devrik** cümle olmak üzere üç replikle yazınız.

26 "Ne gelen oldu ne giden." cümlesiyle ilgili aşağıdakilerden hangisi **doğrudur**?

A) Biçimce olumlu, anlamca olumsuzdur.
B) Soru cümlesidir.
C) Biçimce olumsuz, anlamca olumludur.
D) Devrik bir fiil cümlesidir.
E) Hem biçimce hem anlamca olumludur.

27 "Sanatçının cümleleri ustanın taşları gibidir. Kısa cümleler kesme taş gibi sert ve nettir; uzun cümleler ise kemer gibi birbirine yaslanarak yükselir."
Bu parçada cümle türlerinin üsluba etkisi hangi yolla anlatılmıştır?

A) Tanımlama
B) Benzetme
C) Örneklendirme
D) Tanık gösterme
E) Sayısal veri

28 Aşağıdaki cümlelerden hangisi **basit** cümledir?

A) Mimar döndüğünde evi yıkılmıştı.
B) Mimar, evinin yıkıldığını öğrenince üzüldü.
C) Mimar döndü, ama evini bulamadı.
D) Memleketine dönen mimar, eski evini tanıyamadı.
E) Yaşlı mimar, yıllar sonra memleketine döndü.

29 "Kapı açıldı. Yaşlı adam içeri girdi. Masaya oturdu. Pencereden dışarı baktı."
Bu kısa cümleleri, en az bir fiilimsi grubu kullanarak tek bir **birleşik** cümle hâline getiriniz ve bu dönüşümün anlatımın **temposuna** etkisini bir cümleyle belirtiniz.

30 Aşağıdaki cümlelerden hangisi hem **devrik**, hem **olumsuz**, hem de **birleşik** bir cümledir?

A) Anlamadım ne demek istediğini.
B) Anlamadım seni.
C) Anladım seni.
D) Ne demek istediğini anladım.
E) Ne demek istediğini anlamadım.

Takıldığın soruyu işaretle, konu özetine tekrar göz at. Başarılar!
Diğer konuların çalışma kâğıtları ve deneme sınavları: **maarifpdf.com.tr**